

BIỆN PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG DẠY HỌC CÁC MÔN KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN Ở TRƯỜNG SĨ QUAN QUÂN ĐỘI THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC NGƯỜI HỌC

Thượng tá, ThS.
Nguyễn Thanh Thủy^{1,+};
Trung tá, TS.
Trần Mậu Chung²

¹Nghiên cứu sinh, Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng;
²Trường Sĩ quan Lục quân 1 - Bộ Quốc phòng
+Tác giả liên hệ • Email: thanhphongsontay@gmail.com

Article history

Received: 02/02/2023

Accepted: 30/3/2023

Published: 10/4/2023

Keywords

Competence, competence development, competence development teaching, social sciences and humanities, military officer school

ABSTRACT

At military officer schools, the humanities and social sciences take up a large proportion, play a very important role, contributing to the building of worldview, scientific methodology and necessary qualities for military officers. However, the teaching of these subjects at military officer schools currently has many limitations, mainly focusing on knowledge, and has not paid due attention to applying knowledge to solve the professional practice of learners. The article focuses on clarifying the concepts and characteristics of teaching social sciences and humanities at military officer schools, thereby proposing some solutions for teaching these subjects in the direction of developing learners' competence, contributing to improving student's competence and training quality in military officer schools. The results of the research can be applied depending on the actual conditions of the school, the professional qualifications of the lecturers, the awareness and competence of the students to bring the highest efficiency and contribute to the quality of teaching and studying at the current military officer schools.

1. Mở đầu

Dạy học phát triển năng lực người học không phải là vấn đề mới. Ở Việt Nam, vấn đề này được luận bàn từ những năm 90 của thế kỉ XX. Gần đây, nhất là từ khi Đảng ra Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo thì dạy học phát triển năng lực trở thành xu thế chủ yếu, thu hút được nhiều nghiên cứu ở cả phương diện lí luận và thực tiễn. Dạy học theo định hướng phát triển năng lực người học là mô hình dạy học hiện đại, khác hẳn về chất so với mô hình dạy học truyền thống. Nếu như dạy học truyền thống nhấn mạnh việc cung cấp tri thức hàn lâm, sách vở, xa rời thực tiễn cho người học thì dạy học theo hướng phát triển năng lực chú trọng năng lực vận dụng kiến thức của bài học vào việc giải quyết các tình huống thực tiễn, từ đó giúp người học áp dụng được những gì đã học vào thực tiễn cuộc sống, nghề nghiệp.

Bài báo làm rõ một số khái niệm, đặc điểm dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực, trên cơ sở đó đề xuất một số biện pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học, góp phần thực hiện mục tiêu giáo dục và đào tạo của các trường sĩ quan quân đội hiện nay.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm

- *Năng lực*: Nhóm tác giả Nguyễn Văn Cường và Bernd Meier (2011, tr 43) quan niệm rằng: “*Năng lực là khả năng thực hiện có trách nhiệm và hiệu quả các hành động, giải quyết các nhiệm vụ, vấn đề trong những tình huống khác nhau thuộc các lĩnh vực nghề nghiệp, xã hội hay cá nhân trên cơ sở hiểu biết, kĩ năng, kĩ xảo và kinh nghiệm cũng như sự sẵn sàng hành động*”. Đặng Thành Hưng (2002, tr 3) thì cho rằng: “*Năng lực (competency) là thuộc tính cá nhân cho phép cá nhân thực hiện thành công hoạt động nhất định, đạt kết quả mong muốn trong những điều kiện cụ thể*” (2002, tr.3). Tác giả Nguyễn Quang Uân (1998, tr 67) quan niệm: “*Năng lực là tổng hợp những thuộc tính độc đáo của cá nhân phù hợp với những yêu cầu đặc trưng của một hoạt động nhất định, nhằm đảm bảo việc hoàn thành có kết quả tốt trong lĩnh vực hoạt động ấy*”.

Như vậy, có thể thấy, các nhà khoa học tiếp cận thuật ngữ “năng lực” ở những bình diện khác nhau. Ở bình diện hẹp, năng lực được nhìn nhận như một thuộc tính tâm lí có tính độc lập tương đối so với phẩm chất (phẩm chất và năng

lực). Ở bình diện rộng hơn, năng lực là tổ hợp của các thuộc tính, các đặc điểm tâm lí của cá nhân trong mối tương quan với những hoạt động nhất định. Ở bình diện rộng nhất được nhìn nhận là năng lực bao gồm cả phẩm chất và năng lực theo nghĩa hẹp. Tác giả Hoàng Hòa Bình (2015, tr 71) đã khái quát một số đặc điểm sau: (1) Năng lực có cấu trúc phức hợp, có tính ổn định, độc lập tương đối và tồn tại trong một chỉnh thể trọn vẹn - nhân cách; (2) Năng lực luôn gắn với việc thực hiện một lĩnh vực hoạt động trong thực tiễn, trong hiện thực khách quan; (3) Năng lực được hình thành, phát triển và biểu hiện thông qua hoạt động của cá nhân dựa trên một tiền đề vật chất - sinh học nhất định.

Kể thừa giá trị từ những định nghĩa trên, theo chúng tôi, có thể hiểu: *Năng lực là tổ hợp những thuộc tính của cá nhân được hình thành, phát triển trên nền tảng hệ thống những tri thức, kĩ năng đã tích lũy được cùng với những phẩm chất và thái độ của cá nhân đảm bảo cho cá nhân thực hiện có hiệu quả một lĩnh vực hoạt động nhất định.*

Trong quan niệm trên, tác giả tiếp cận ở góc độ năng lực thực hiện - những hành động của cá nhân để thực hiện có hiệu quả hoạt động, đồng thời gắn năng lực với một lĩnh vực hoạt động nhất định. Mặt khác, quan niệm trên nhấn mạnh “tri thức và kĩ năng” là thành phần cốt lõi cấu thành năng lực, ngoài ra còn có các thành phần khác là những phẩm chất và thái độ của cá nhân. Như vậy, tác giả xem xét, nhìn nhận cấu trúc của năng lực bao gồm các thành tố cơ bản: kiến thức, kĩ năng, thái độ. Tuy nhiên, không phải là sự cộng lại đơn giản mà là kết quả của sự vận động tổng hợp các yếu tố kiến thức, kĩ năng, thái độ cho phép cá nhân thực hiện hiệu quả hoạt động đó.

- *Phát triển năng lực người học*: Theo Từ điển tiếng Việt, “phát triển” nghĩa chung nhất được hiểu là “*sự biến đổi hoặc làm cho biến đổi theo chiều hướng tăng, từ ít đến nhiều, hẹp đến rộng, thấp đến cao, đơn giản đến phức tạp*” (Hoàng Phê, 2003, tr 326). “Phát triển” là một khái niệm rất rộng, được đề cập ở nhiều chuyên ngành khác nhau như triết học, tâm lí học, giáo dục học, ... Như vậy, phát triển là xu hướng vận động của mọi sự vật, hiện tượng trong tự nhiên, xã hội, đời sống con người. Tất cả mọi sự vật, hiện tượng, con người, xã hội tự thân biến đổi để tăng về số lượng, thay đổi chất lượng hoặc dưới tác động của bên ngoài làm cho biến đổi, tăng tiến đều được coi là sự phát triển.

Phát triển năng lực của người học trong quá trình dạy học là sự tiến bộ không ngừng về nhân cách của người học đáp ứng với sự vận động liên tục của thực tiễn nghề nghiệp, diễn ra trong chính bản thân người học, được biểu hiện thông qua hoạt động và kết quả hoạt động đó luôn phù hợp với thực tiễn và được xã hội thừa nhận. Phát triển năng lực người học trước hết là phát triển toàn diện cả về kiến thức, kĩ năng, thái độ và phát triển khả năng vận dụng kiến thức, kĩ năng, thái độ vào giải quyết các nhiệm vụ thực tiễn đặt ra theo mục tiêu đào tạo đã xác định. Với cách hiểu như trên, có thể quan niệm: *Phát triển năng lực người học là quá trình làm chuyển biến về chất hệ thống năng lực của người học trong quá trình dạy học nhằm đáp ứng yêu cầu đặt ra trong quá trình học tập và hoạt động thực tiễn.*

- *Dạy học theo hướng phát triển năng lực người học*: Tác giả Trần Hữu Thanh (2019, tr 181) cho rằng, bản chất dạy học theo hướng phát triển năng lực người học là mở rộng mục tiêu dạy học hiện tại, là hoạt động dạy học tiếp cận tập trung vào đầu ra của quá trình dạy và học, trong đó nhấn mạnh người học cần đạt được các mức năng lực như thế nào sau khi kết thúc một bài học, môn học hay một chương trình dạy học. Nói cách khác, chất lượng đầu ra đóng vai trò quan trọng nhất đối với dạy học theo hướng phát triển năng lực. Tác giả Tạ Trung Tiến (2020, tr62) cho rằng: *“Dạy học phát triển năng lực là việc tổ chức các hoạt động học tập theo một chuỗi logic để người học chủ động, tích cực tìm tòi, khám phá, trải nghiệm nhằm kiến tạo tri thức, kĩ năng, động cơ, thái độ, hứng thú và niềm tin dưới sự hướng dẫn của giáo viên trong môi trường học tập tương tác tích cực”*. Việc chuyển từ dạy học chú trọng kiến thức sang dạy học phát triển năng lực là hình thức chuyển đổi từ việc nhấn mạnh việc người học cần phải biết gì sang việc người học phải nắm rõ mình cần biết gì và có thể làm gì trong các tình huống và bối cảnh khác nhau. Do đó, dạy học theo hướng phát triển năng lực nhấn mạnh vai trò chủ thể của người học trong quá trình tiếp thu tri thức. Người học phải tự giác, tích cực tham gia tìm kiếm, phát hiện, nêu vấn đề, trao đổi, phản bác, chứng minh, phân tích, ... rút ra nhận xét, kết luận của mình. Giảng viên là người nêu nhiệm vụ, truyền cảm hứng, hướng dẫn, gợi mở vấn đề, hỗ trợ và nêu ý kiến của mình khi cần thiết. Giảng viên không làm thay học viên, không truyền đạt kiến thức có sẵn một cách áp đặt mà phải để cho học viên nghĩ nhiều hơn, nói nhiều hơn và làm nhiều hơn. Mọi ý kiến của học viên cần được tôn trọng.

2.2. Đặc điểm dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

Các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội rất quan trọng và cần thiết về giáo dục giá trị, phẩm chất, nhân cách con người. Kiến thức của các môn học này góp phần xây dựng thế giới quan, phương pháp luận khoa học và phát triển các phẩm chất chính trị, tư tưởng, đạo đức, lối sống của người quân nhân cách mạng, từ đó góp phần xây dựng quân đội vững mạnh về chính trị.

Dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng năng lực gồm những đặc điểm cơ bản như sau:

(1) *Về mục tiêu dạy học*, trang bị cho học viên hệ thống kiến thức cơ bản về chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, đường lối, chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật của Nhà nước, nhiệm vụ chính trị của Quân đội; hướng tới hình thành các kỹ năng xã hội như kỹ năng giao tiếp, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng quản lý, lãnh đạo, chỉ huy; kỹ năng tự học và kỹ năng tiến hành công tác đảng, công tác chính trị,... trên các cương vị, chức trách sau khi tốt nghiệp ra trường được giao; hình thành và phát triển thái độ đúng đắn, bản lĩnh chính trị kiên định, vững vàng, không giao động trước mọi khó khăn, thử thách. Tích cực đấu tranh phê phán những quan điểm, tư tưởng sai trái, góp phần bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, bảo vệ Nhà nước và chế độ xã hội chủ nghĩa.

(2) *Nội dung dạy học* được lựa chọn nhằm đạt được kết quả đầu ra đã quy định; giảng viên thiết kế tính vấn đề, xây dựng tình huống, tạo hứng thú học tập cho học viên, tri thức môn các môn khoa học xã hội và nhân văn luôn gắn liền với sự phát triển của thực tiễn cách mạng, thực tiễn công tác huấn luyện và sẵn sàng chiến của Quân đội; hệ thống tri thức các môn học này hướng vào hình thành và phát triển hệ thống kỹ năng, kỹ xảo, các năng lực quản lý chỉ huy, giáo dục, huấn luyện bộ đội đáp ứng yêu cầu chức trách nhiệm vụ sau khi học viên tốt nghiệp ra trường.

(3) *Phương pháp và hình thức tổ chức dạy học*, người dạy chủ yếu là người tổ chức, hỗ trợ người học chiếm lĩnh tri thức; chú trọng phát triển khả năng giải quyết vấn đề của người học. Coi trọng các tổ chức hoạt động, người học chủ động tham gia các hoạt động. Coi trọng hướng dẫn người học tự tìm tòi. Bài giảng được thiết kế phân nhánh, có sự phân hóa theo trình độ và năng lực. Người học có nhiều cơ hội được bày tỏ ý kiến, tham gia phản biện. Giảng viên sử dụng nhiều phương pháp tích cực như giải quyết vấn đề, tự phát hiện, trải nghiệm,... kết hợp các phương pháp truyền thống với các phương pháp dạy học tích cực. Hình thức tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội được sử dụng phổ biến như dạy học trên lớp, tự học, seminar, ngoại khóa,...

(4) *Kiểm tra, đánh giá các môn khoa học xã hội và nhân văn* theo hướng phát triển năng lực không quá đề cao việc ghi nhớ kiến thức mà cần bảo đảm mục đích kiểm tra, đánh giá khả năng vận dụng kiến thức đã học vào thực tiễn, quan tâm tới sự tiến bộ của người học, sử dụng đa dạng các hình thức, phương pháp kiểm tra, đánh giá khác nhau: kiểm tra, đánh giá quá trình (thường xuyên); kiểm tra, đánh giá định kỳ; kiểm tra, đánh giá đồng đẳng; kiểm tra, đánh giá tổng kết,...

Như vậy, dạy học theo hướng phát triển năng lực nói chung, dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng năng lực người học là mô hình dạy học khác hẳn so với mô hình dạy học truyền thống, việc tổ chức quá trình dạy học phải đáp ứng chuẩn đầu ra của chương trình dạy học, người học có khả năng vận dụng kiến thức trong các nhiệm vụ gắn liền với thực tiễn. Nội dung dạy học được thiết kế theo các chủ đề, các hoạt động dạy học đa dạng gắn liền với thực tế; cần phải sử dụng kết hợp các phương pháp dạy học, hình thức tổ chức dạy học, phát huy tính tích cực, tự giác, chủ động của học viên, hình thành và phát triển năng lực tự học, trên cơ sở đó trau dồi các phẩm chất linh hoạt, độc lập, sáng tạo của tư duy.

2.3. Một số biện pháp nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

2.3.1. Giáo dục nâng cao nhận thức, bồi dưỡng kỹ năng cho các lực lượng sư phạm về dạy học phát triển năng lực trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn

Nhận thức có vai trò rất quan trọng trong hoạt động thực tiễn bởi chỉ có nhận thức đúng, hiểu sâu sắc về dạy học theo hướng phát triển năng lực thì các lực lượng sư phạm ở trường sĩ quan quân đội mới có thể tổ chức dạy học theo hướng phát triển năng lực trong thực tiễn có hiệu quả, hạn chế được sai sót. Để thực hiện được biện pháp này, cần tập trung giáo dục, bồi dưỡng cho các lực lượng sư phạm hiểu rõ được bản chất dạy học theo hướng phát triển năng lực, đặc điểm và ý nghĩa, những điểm mới và khác biệt so với dạy học truyền thống. Trên cơ sở đó, ứng dụng kết quả bồi dưỡng về kiến thức, kỹ năng dạy theo hướng phát triển năng lực vào xây dựng chương trình môn học, biên soạn đề cương, bài giảng, đổi mới phương pháp dạy học và đổi mới kiểm tra, đánh giá kết quả người học theo hướng phát triển năng lực. Giảng viên giảng dạy các môn khoa học xã hội và nhân văn cần được trang bị một số kỹ năng cần thiết như: kỹ năng xây dựng kế hoạch dạy học, kỹ năng tổ chức hoạt động dạy học, kỹ năng kiểm tra, đánh giá, điều chỉnh theo hướng phát triển năng lực người học. Các trường sĩ quan quân đội cần xây dựng kế hoạch, bồi dưỡng tại chỗ đáp ứng yêu cầu về kỹ năng chuyên môn nghiệp vụ cho đội ngũ giảng viên. Biên soạn tài liệu bồi dưỡng, định kỳ tổ chức hội thảo chuyên đề về công tác giảng dạy các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học. Tổ chức trao đổi, học tập kinh nghiệm giữa các giảng viên trong và ngoài nhà trường, phát huy tốt vai trò, trách nhiệm của các lực lượng sư phạm, nhất là đội ngũ giảng viên ở các trường sĩ quan quân đội trong

rèn luyện năng lực sư phạm, vận dụng có hiệu quả các phương pháp và kỹ thuật dạy học có ưu thế phát triển năng lực người học trong quá trình dạy học.

2.3.2. Hoàn thiện chương trình, xây dựng chuẩn đầu ra của môn học, bài học theo hướng phát triển năng lực người học

Hoàn thiện chương trình, nội dung dạy học theo hướng gắn chặt với thực tiễn nghề nghiệp chuyên môn của người học sau tốt nghiệp. Quá trình hoàn thiện chương trình nội dung dạy học phải đảm bảo sự gắn kết chặt chẽ với thực tiễn nghề nghiệp của người học, đảm bảo tính liên thông chương trình nội dung giữa các môn học, chương trình đào tạo và nội dung dạy học cần thường xuyên được xây dựng, hoàn thiện theo hướng chuẩn hóa, hiện đại hóa, sát thực tiễn, rà soát, bổ sung và điều chỉnh cho phù hợp với từng đối tượng, ở tất cả các bậc học, khắc phục sự trùng lặp giữa các bậc học, môn học.

Xây dựng chuẩn đầu ra để hình thành và phát triển năng lực của người học trong dạy học. Việc xây dựng chuẩn đầu ra của môn học vừa phải mang tính tổng quát, hướng đến thực hiện được mục tiêu của cả chương trình đào tạo là vừa phải tạo ra những định lượng để xác định chuẩn đầu ra của từng bài học. Chuẩn đầu ra phải bao hàm hệ thống kiến thức, kỹ năng và thái độ (phẩm chất) và có thể lượng hóa được. Dựa theo bảng phân loại của Bloom, chuẩn đầu ra đạt được ở cấp độ: Hiểu (Comprehension), Phân tích (Analysis), Vận dụng (Application), Đánh giá (Evaluation), hướng đến hình thành và phát triển cho học viên năng lực nhận thức, năng lực tư duy, năng lực vận dụng kiến thức vào thực tiễn nghề nghiệp.

Xây dựng nội dung trên cơ sở chuẩn đầu ra đã được xây dựng. Việc xác định, lựa chọn xây dựng nội dung của bài học phải xuất phát từ những tình huống trong thực tiễn hoạt động nghề nghiệp để chuyển tải nội dung cốt lõi trong giáo trình, cung cấp đến người học để thực hiện được mục tiêu đó. Nói cách khác, giảng viên sử dụng kiến thức trong giáo trình đã có để lí giải, phân tích, giải thích, kết luận các tình huống xảy ra trong thực tiễn. Trong dạy học phát triển năng lực, nội dung phải được chọn lọc những kiến thức cốt lõi mà người học cần chú không nhất thiết đầy đủ như giáo trình, tài liệu đã có. Trong xây dựng nội dung bài giảng, giảng viên cần lưu ý: (1) Xác định đúng vị trí của bài trong hệ thống môn học, mối quan hệ với bài khác để đảm bảo tính liên kết, tính kế thừa, tính logic nhận thức; (2) Xác định nội dung trọng tâm, trọng điểm của bài giảng trên cơ sở phân tích đặc điểm nhận thức của đối tượng dạy học; (3) Xác định cấu trúc của bài giảng, lập tiêu đề cho phần, từng mục, tiêu mục, phân chia nội dung thành những đơn vị kiến thức có tính độc lập để định hướng cho việc xây dựng tình huống dạy học; (4) Xác định khối lượng, mức độ nội dung cho từng phần, từng mục, từng đơn vị kiến thức cụ thể và ước lượng thời gian tương ứng; (5) Xác định ý định sử dụng phương pháp, phương tiện, cách thức tổ chức cho từng phần, từng mục, từng đơn vị kiến thức cụ thể làm cơ sở cho xây dựng phương pháp trong kế hoạch giảng bài. Với các bước xây dựng trên, giảng viên sẽ chuyển nội dung từ chỗ là những tri thức có sẵn thành “nguyên liệu” cho quá trình nhận thức, từ đó làm cơ sở để xây dựng kế hoạch giảng bài.

2.3.3. Đổi mới phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Phương pháp dạy học là một trong những thành tố rất quan trọng, có quan hệ chặt chẽ với các thành tố khác trong cấu trúc của quá trình dạy học, có vai trò quyết định đến hiệu quả lĩnh hội kiến thức, kỹ năng và phát triển năng lực người học. Nội dung các môn khoa học xã hội và nhân văn có tính trừu tượng, khái quát cao nên người học rất thụ động, khó tiếp thu kiến thức, phụ thuộc nhiều vào kiến thức, quan điểm của người thầy. Mặt khác, dạy học theo định hướng phát triển năng lực đòi hỏi người học không chỉ nghe, ghi nhớ nội dung mà còn phải biết liên hệ, vận dụng nội dung môn học vào giải quyết những vấn đề đặt ra của cuộc sống nghề nghiệp. Vì vậy, giảng viên cần phải đổi mới phương pháp dạy học theo hướng cải tiến phương pháp dạy học truyền thống để nâng cao hiệu quả và hạn chế nhược điểm. Đa dạng hoá các phương pháp dạy học như: phương pháp nêu vấn đề, dạy học theo tình huống, dạy học dự án, ... kết hợp giữa phương pháp dạy học truyền thống và phương pháp dạy học tích cực. Giảng viên cần giảm bớt đến mức tối thiểu việc sử dụng phương pháp thuyết trình, độc thoại, truyền thụ kiến thức theo kiểu một chiều, áp đặt; thay vào đó là sự tăng cường sử dụng phương pháp gợi mở, đặt vấn đề, tình huống để lôi cuốn học viên cùng tư duy, phản biện, tranh luận vấn đề. Tùy vào từng nội dung bài học mà giảng viên có thể sử dụng những phương pháp dạy học cụ thể khác nhau, trong đó có cả sự hỗ trợ của các phương tiện dạy học để truyền đạt kiến thức như: máy tính, máy chiếu, phần mềm PowerPoint, hình ảnh, phim tư liệu, ... giúp học viên tiếp thu vấn đề hiệu quả hơn vì họ vừa được nghe, được nhìn và được suy nghĩ. Khi giảng viên có khả năng làm chủ về kiến thức thì sự hỗ trợ của công nghệ thông tin sẽ có tác dụng rất tốt cho quá trình dạy - học. Với các thiết bị trợ giúp này, giảng viên dễ dàng nhấn mạnh các điểm chính của bài giảng cũng như giúp duy trì bài giảng một cách hứng thú và lôi cuốn người học.

2.3.4. Đổi mới, đa dạng hóa các hình thức kiểm tra, đánh giá kết quả dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Kiểm tra, đánh giá người học là khâu quan trọng trong quá trình giáo dục. Đổi mới kiểm tra, đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực là một yêu cầu cấp thiết để nâng cao chất lượng giáo dục. Tuy nhiên thực tiễn việc kiểm tra, đánh

giá kết quả học tập của người học chủ yếu là làm bài kiểm tra trên giấy, với hai hình thức trắc nghiệm tự luận và trắc nghiệm khách quan. Cả hai hình thức này chủ yếu đánh giá khả năng ghi nhớ, tái hiện mà chưa đánh giá đúng mức khả năng vận dụng tri thức đã được trang bị vào giải quyết nhiệm vụ thực tiễn. Vì vậy, đổi mới và đa dạng hoá các hình thức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của người học là một giải pháp cần thiết nhằm bảo đảm cho công tác kiểm tra, đánh giá kết quả học tập đúng thực chất với năng lực học tập của người học, đồng thời cũng tạo điều kiện cho mỗi học viên biết và phát huy được những năng lực học tập cần có của mình. Để góp phần nâng cao chất lượng dạy học trong các trường sĩ quan quân đội, nhất là trong kiểm tra, đánh giá kết quả học tập theo định hướng phát triển năng lực, cần phải kết hợp linh hoạt nhiều hình thức thi, kiểm tra, đánh giá chất lượng học tập của học viên. Muốn vậy, phải căn cứ vào mục tiêu và nội dung chương trình của từng môn học, phân học để có thể sử dụng một hay nhiều loại hình kiểm tra, đánh giá kết quả học tập, với những hệ số điểm khác nhau trong tổng điểm đánh giá chung của cả chương trình môn học, phân học. Áp dụng nhiều hình thức thi, kiểm tra một cách linh hoạt phù hợp, như: thi viết, thi vấn đáp, thi trắc nghiệm,... vì mỗi hình thức có những ưu, nhược điểm riêng. Tùy vào đặc trưng môn học, khối lượng kiến thức, đặc trưng nghề nghiệp của học viên mà có sự lựa chọn, phối hợp vận dụng linh hoạt các hình thức phù hợp nhằm đạt được hiệu quả cao và công bằng. Cần sử dụng phối hợp các hình thức, phương pháp kiểm tra, đánh giá khác nhau. Kết hợp giữa kiểm tra miệng, kiểm tra viết và bài tập thực hành; kết hợp giữa trắc nghiệm tự luận và trắc nghiệm khách quan. Đây là biện pháp hữu hiệu để có thể bảo đảm cho công tác kiểm tra, đánh giá, khảo sát kết quả học tập của học viên được thực hiện một cách nhanh chóng, chính xác và khách quan.

2.3.5. Bồi dưỡng phương pháp học tập tích cực cho học viên

Phương pháp học tập một cách tự lực đóng vai trò quan trọng trong việc tích cực hóa, phát huy tính sáng tạo của người học. Có những phương pháp nhận thức chung như: phương pháp thu thập, xử lí, đánh giá thông tin, phương pháp tổ chức làm việc, phương pháp làm việc nhóm; có những phương pháp học tập chuyên biệt của từng bộ môn. Bằng nhiều hình thức khác nhau, cần luyện tập cho người học các phương pháp học tập chung và các phương pháp học tập trong bộ môn. Để phát huy hiệu quả phương pháp dạy học theo hướng phát triển năng lực người học đòi hỏi cần có sự “cộng tác” của người học với người dạy. Cần giúp người học xác định được mục tiêu, nhiệm vụ học tập; cần bỏ thói quen tiếp nhận tri thức một chiều và thay vào đó phải chủ động, tích cực trong lĩnh hội tri thức, tự giác trong học tập, nghiên cứu các vấn đề.

3. Kết luận

Dạy học theo định hướng phát triển năng lực là xu hướng dạy học được áp dụng rộng rãi và phát triển mạnh mẽ trong các cơ sở giáo dục ở nước ta từ tiểu học đến đại học. Thực chất của dạy học theo định hướng phát triển năng lực là mô hình dạy học hướng tới phát triển tối đa phẩm chất và năng lực của người học thông qua việc tổ chức các hoạt động học tập chủ động, sáng tạo cho người học dưới sự tổ chức, chỉ đạo, giúp đỡ của người dạy. Ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay, dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn có vai trò rất quan trọng, tri thức của các môn học này góp phần hình thành, phát triển thành các giá trị xã hội - quân sự của học viên; tuy nhiên, việc dạy học các môn học này còn nhiều hạn chế trong phát triển năng lực của học viên. Do vậy, để dạy học các môn học này theo hướng phát triển năng lực người học, giảng viên cần hiểu rõ các đặc điểm và nghiên cứu, vận dụng thực hiện hiệu quả các giải pháp bài viết đưa ra và có sự phối hợp đồng bộ giữa nhà trường - giảng viên - học viên. Trong đó, tập trung đổi mới chương trình đào tạo, xây dựng nội dung dạy học đảm bảo bám sát yêu cầu thực tiễn xã hội - quân sự, phù hợp với năng lực nghề nghiệp của người học và đổi mới phương pháp dạy - học theo hướng phát triển năng lực người học là cốt lõi, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo sĩ quan quân đội đáp ứng yêu cầu, nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Tài liệu tham khảo

- Đặng Thành Hưng (2002). *Dạy học hiện đại, lí luận, biện pháp, kĩ thuật*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Hoàng Hòa Bình (2015). Năng lực và đánh giá theo năng lực. *Tạp chí Khoa học, Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh*, 6(71), 21-32.
- Hoàng Phê (chủ biên, 2003). *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng.
- Nguyễn Quang Uẩn (1998). *Tâm lí học đại cương*. NXB Giáo dục.
- Nguyễn Văn Cường, Bernd Meier (2011). *Lí luận dạy học hiện đại (cơ sở đổi mới mục tiêu, nội dung và phương pháp dạy học)*. NXB Đại học Sư phạm.
- Tạ Trung Tiến (2020). Dạy học nội dung hình học cho học sinh lớp 4 theo hướng phát triển năng lực. *Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kì 2 tháng 5*, 61-66.
- Trần Hữu Thanh (2019). Một số vấn đề lí luận về đổi mới phương pháp dạy học theo hướng phát triển năng lực người học ở các trường đại học trong quân đội. *Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt kì 2 tháng 5*, 180-184.